

جغرافیای گردشگری شهرستان خرم آباد و نقش یادمان‌های تاریخی در توسعه آن^۱

پروانه زیویار

استادیار گروه جغرافیای دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری

سمیه تیموری^۲

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۰۵/۳۰

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۰۳/۲۲

چکیده

تحقیق حاضر با هدف شناسایی رابطه جغرافیای گردشگری شهرستان خرم‌آباد همراه با ویژگی‌های یادمان‌های تاریخی آن در صنعت گردشگری و بازشناسی امکانات و موانع توسعه گردشگری در این حوزه انجام شده است. امروزه علایق روز افزون افراد نسبت به میراث فرهنگی و ملی و بناهای تاریخی مد توجه قرار می‌گیرد. اهمیت این تحقیق در بازسازی مجدد مناسبات میان محیط انسان ساخت و محیط طبیعی و ارائه پیشنهاداتی برای حفاظت از یادمان‌های تاریخی و کمک به صنعت گردشگری شهر می‌باشد. در این تحقیق از نقطه نظر متدولوژی از روش توصیفی و تحلیلی استفاده شده و با بررسی‌های جغرافیای شهرستان خرم‌آباد و مطالعه یادمان‌های تاریخی، به تحلیل نقش جغرافیا در شکل دهی به یادمان‌های تاریخی این شهر و همچنین شناسایی عناصر موثر در شکل گیری آن می‌پردازیم. تحقیق حاضر پیشنهاداتی به منظور توسعه گردشگری خرم‌آباد و نقش یادمان‌های تاریخی آن ارائه نموده است.

واژگان کلیدی: جغرافیا، گردشگری، خرم‌آباد، توسعه

۱- این مقاله مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد است که با راهنمایی دکتر پروانه زیویار تهیه شده است.

مقدمه

شهرستان خرم‌آباد به سبب شمار فراوان جاذبه‌ها و نیز تنوع در آن‌ها از شهرستان‌های بارز استان بشمار می‌آید، وضعیت استقرار و نوع جاذبه‌های این شهرستان موقعیت مناسبی را برای زون‌بندی و برنامه‌ریزی تجهیز جاذبه‌ها فراهم کرده است. بر اساس طرح جامع گردشگری استان حدود ۱۰۲ جاذبه در این شهرستان شناسایی شده است که هرچند ارزشی مشابه ندارند، اما تنوع موضوعی در آن‌ها چشمگیر است (لازم به ذکر است که در خود شهرستان ۹۵ جاذبه وجود دارد و بقیه مشترک با دیگر شهرستان‌ها می‌باشد). موقعیت جغرافیایی و سابقه تاریخی این شهرستان عوامل اصلی پیدایش و ایجاد جاذبه‌های طبیعی و یادمان‌های تاریخی، فرهنگی و مذهبی بوده است. به عنوان نمونه برخی دریاچه‌ها، انواع غارهای طبیعی، انواع پناهگاه‌های صخره‌ای، منطقه حفاظت شده سفید کوه خرم‌آباد و اشکال ویژه زمین ساخت، زمینه گسترش گردشگری طبیعی و انواع قلعه‌ها، پل‌ها، تپه‌های باستانی، غارهای باستانی، سنگ نبشته‌ها و بناهای قدیمی زمینه گسترش گردشگری تاریخی، موزه‌ای و فرهنگی و انواع مساجد، مقابر و امام زاده‌ها زمینه گسترش گردشگری مذهبی را در این شهرستان فراهم آورده است. بسیاری از جاذبه‌های این شهرستان چون قلعه فلک الافلاک جزء آثار بین المللی ثبت گردیده است و دارای عملکرد بین المللی می‌باشد که در حال حاضر نیز این جاذبه دارای بازدید کنندگان و مخاطبان خارجی است (طرح جامع گردشگری استان لرستان، ۱۳۸۵).

هدف و بیان مساله

گردشگری به عنوان صنعتی درآمد زا که منجر به رشد و توسعه همه جانبه می‌گردد، بعد از صنعت نفت و خودرو سازی مقام سوم را به خود اختصاص داده است. بررسی فضاهای گردشگری شهرستان خرم‌آباد بیانگر نقشی است که این منطقه در تشکیل و تکوین تمدن بشری داشته است. شهرستان خرم‌آباد دارای فضاهای گردشگری بسیاری می‌باشد که سرمایه‌های اصلی گردشگری این شهرستان در قالب قلعه‌ها، پل‌ها، سنگ نبشته‌ها، مساجد، بازارها و... می‌باشند. وضعیت کنونی جذب گردشگر در شهر خرم‌آباد اصلاً خوشایند نیست. شهر خرم‌آباد مرکز استان لرستان است که از جمله استان‌های محروم و زیبایی کشور است که قابلیت جذب گردشگر را دارا می‌باشد. شرایط جغرافیایی شهرستان باعث شده که این منطقه از قدیم الایام همچون پلی بخش‌های مرکزی و شمالی کشور را به مناطق جنوب و جنوب غرب متصل کند که در طول سالیان متمادی همچنان نقش خود را حفظ کرده است. میراث غنی خرم‌آباد در قالب آثار و بقایای تاریخی، منابع طبیعی، گردشگاه‌ها و... است. که در این تحقیق ما صرفاً به بررسی آثار تاریخی پرداخته‌ایم. اما در کل شهرستان خرم‌آباد به جهت این که قابلیت‌های گردشگری بسیاری دارد هنوز نتوانسته جایگاه واقعی خود را به دست آورد در این راستا محدودیت‌های زیر قابل طرح هستند:

۱- قطب‌های عمده گردشگری در سطح شهرستان کدامند؟

۲- چه راهبردها و سیاست‌هایی باید اتخاذ شود که این صنعت جایگاه خود را در سطح شهرستان بشناسد؟

۳- مهمترین موانع و محدودیت‌ها در توسعه گردشگری در این شهرستان کدامند؟ (تیموری، ۱۳۸۹، ص ۵).

سوالات تحقیق

با توجه به عنوان تحقیق سوالات زیر قابل طرح می‌باشند:

- جغرافیا چه تاثیری در شکل دهی یادمان‌های تاریخی خرم‌آباد دارد؟
- ویژگی‌های یادمان‌های تاریخی خرم‌آباد چه نقشی در توسعه گردشگری آن دارد؟

فرضیات تحقیق

- به نظر می‌رسد جغرافیا تاثیری در شکل دهی یادمان‌های تاریخی خرم‌آباد دارد.
- به نظر می‌رسد ویژگی‌های یادمان‌های تاریخی خرم‌آباد در توسعه گردشگری آن نقش دارد.

سیر تکوین شهرستان خرم‌آباد

شهری که امروزه خرم‌آباد نامبردار شده است نام قدیم آن شاپور خواست بوده است، شاپور خواست نام قدیم شهر خرم‌آباد است. این شهر از شهرهای مهم دوره ساسانی بوده و بر اساس شواهد تاریخی و باستان‌شناسی توسط شاپور اول بنا شده است، این شهر تختگاه شاهان بوده و مردم با هر نوع طبقه‌ای در آن زندگی می‌کرده‌اند. وجود غارهای موجود در خرم‌آباد (کنجی، یافته، پاسنگر و....) حاوی اطلاعات زندگی انسان‌های نخستین در دوره‌های برادوستی، موسترتین و زازری است. حمدالله مستوفی در سال ۷۴۰ ه.ق می‌نویسد "خرم‌آباد شهری نیک بوده و اکنون خراب است". این نخستین باری است که از خرم‌آباد نامبرده شده است جغرافیدانان و مورخان معتقدند مرکز اولیه خرم‌آباد "خایدالو" بوده است. خایدالو شهرهای مهم عیلامیان بوده که در دره‌ای پایین تراز شهر فعلی خرم‌آباد قرار داشت و در دوره ساسانیان جنوب خرم‌آباد کنونی آبادان بوده است که از آن دوره به بعد نام شاپور خواست به خود گرفت. در آغاز سلطنت شاپور اول در روم اغتشاش‌هایی به وقوع پیوست که موجب ضعف آنها شد و پادشاه ساسانی با رومیان وارد جنگ شد. شاپور اول پس از چیرگی بر رومیان از مهارت آنها استفاده کرد و به آنها ماموریت داد تا بناها، پل‌ها و ساختمان‌هایی در مسیر شوشتر تا بروجرد بسازند و از جمله دژ شاپور خواست (قلعه فلک الافلاک)، پل شاپوری (که در گویش لری به پل شکسته یا طاق پیل) معروف است را ساختند. شاپور اول بر ویرانه‌های شهر خایدالو دوره عیلامیان که دوران بی رونقی را می‌گذراند شهر شاپور خواست را بنا کرد. خرم‌آباد مرکز استان لرستان است که در گویش لری آن را "خورموه" تلفظ می‌کنند. جمعیت خرم‌آباد طبق سرشماری ۱۳۸۵ برابر ۳۲۸۵۴۴ نفر می‌باشد. این شهر در ارتفاع ۸۱۱۴۷ متری از سطح دریا و در میان زاگرس قرار دارد. این شهر دارای چشمه‌های آب و هوایی دلپذیر می‌باشد. موقعیت ممتاز در گذشته به عنوان راه مواصلاتی غرب به جنوب این شهر را یکی از شهرهای زیبای ایران قرار داده است (قاسمی، ۱۳۷۵، ص ۱۰).

معرفی و موقعیت محدوده مورد مطالعه

شهرستان خرم‌آباد از جمله شهرهایی است که رشد آن به صورت خطی بوده و که از یک طرف به رودخانه واز طرف دیگر به مناطق کوهستانی محصور می‌شود و بافت شهری متمرکزی دارد این شهر از نظر تقسیمات شهرداری به ۳ منطقه تقسیم شده و هر یک از این مناطق نیز به ۱۱ محله تقسیم می‌شوند. خرم‌آباد با ۱۲۶۵۷ کیلومتر مربع مساحت، یکی از ۶ شهرستان استان لرستان بوده و به تنهایی ۴۴ درصد از خاک این استان را در بر می‌گیرد. شهرستان

خرم‌آباد دارای موقعیت ۲۰' و ۴۸' و ۲۳' و ۴۸' طول شرقی و ۲۷' و ۳۳' و ۳۳' عرض شمالی است این شهر از شمال به شهرستان نورآباد، از جنوب به شهرستان پلدختر، از غرب به شهرستان کوهدشت و از شرق به شهرستان بروجرد منتهی می‌شود. از عناصر آب و هوایی که در صنعت جهانگردی و گردشگری مهم می‌باشد، ساعات آفتابی است و جهانگردان جهت سفر خودشان آن را مد نظر قرار می‌دهند. در ایستگاه خرم‌آباد میانگین سالانه ساعات آفتابی ۲۶۰/۳ ساعت در ماه می‌باشد. میانگین درجه حرارت در ایستگاه فرود گاه خرم‌آباد واقع در ارتفاع ۱۱۲۵ از سطح دریا برابر با ۱۶/۵ درجه سانتیگراد است و در تقسیم بندی کوپن در رده اقلیمی DSA (به منطقه‌ای گفته می‌شود که در تابستان دمای آن بیشتر از ۲۲ درجه سانتیگراد باشد) قرار دارد. مجموع روزهای یخبندان در ایستگاه خرم‌آباد ۵۲ روز در سال است پوشش گیاهی منطقه متنوع است در بعضی دامنه‌ها جنگل‌های مختلف و پراکنده و در برخی دیگر جنگل‌های انبوه و نیمه انبوه دیده می‌شود. تراکم گیاهی بیشتر در فصل بهار است زیرا برخی مواقع به علت سرمای شدید زمستان و افزایش گرمای تابستان سبب خشک شدن و از بین رفتن بخشی از پوشش گیاهی می‌شود. بیشتر جنگل‌های شهرستان از نوع بلوط است. در شرایط عادی در محیط زاگرس ابتدا جنگل‌های بادام و بنه و سپس بلوط و در ارتفاعات فوقانی ارس رشد می‌کند. دیگر انواع درختان جنگلی عبارتند از: زالزالک، پسته وحشی، مازو، زیتون، گللابی وحشی، شن، تاک، ارجن، نارون، انجیر، گردو، انار، آلبالوی وحشی، مو، زبان گنجشک، توت و... (تیموری، ۱۳۸۹، صص ۲۹-۳۴) (نقشه شماره ۱).

پیدایش و تحول یادمان‌های تاریخی خرم‌آباد

نقشه شماره ۲ جاذبه‌های گردشگری استان لرستان را نشان می‌دهد که تمام این جاذبه‌ها در آن نمایش داده شده است و مهم ترین جاذبه‌ها در شهرستان خرم‌آباد، الیگودرز، دورود، پلدختر و ازنا است که شامل:

خرم‌آباد: قلعه فلک الافلاک، گرداب سنگی، پل شکسته، سنگ نبشته، مناره آجری

الیگودرز: آبشار آب سفید، گورستان تاریخی

دورود: آبشار بیشه، دریاچه گهر

پلدختر: کاروانسرای گوشه، غار کلماکره، معبد دم سرخ لری

ازنا: امام زاده قاسم و... می‌باشد (نقشه شماره ۲).

شهر خرم‌آباد از شهرهای قدیمی ایران است که نسبت به شهرهای تاریخی کشور از پیشرفت کمتری برخوردار بوده است و دلیل اصلی این امر نبود برنامه‌ریزی درست و عدم سرمایه‌گذاری در این شهر است، این شهر دارای قابلیت‌های محیطی زیادی چون طبیعی زیبا و آب فراوان می‌باشد. خرم‌آباد از معدود شهرهایی است که دارای ۲۰۰۰ آثار برجسته باستانی و تاریخی است اما متأسفانه برای بسیاری هنوز این شهر شناخته شده نیست. مهم‌ترین آثار باستانی آن قلعه فلک الافلاک، پل شکسته، گرداب سنگی، مناره آجری، سنگ نبشته و... است. **قلعه فلک الافلاک** همچون نگینی بر فراز تپه‌ای سنگی در میان شهر می‌درخشد، در گذشته به خاطر ناامنی و اغتشاشات زمانه و برای دفاع در مقابل حملات دشمن ساخته شده است. این اثر برجسته تاریخی دارای ۱۲ برج مدور می‌باشد که به دوازده برجی مشهور است. در قدیم به نام دژشاپور خواست مشهور بوده، این اثر زنده تاریخی در زمان ساسانیان

ساخته شده و مقر سیاسی و حکومتی بوده است. در زیر قلعه چشمه‌ای به نام گلستان جاری است که قسمت اعظمی از آب شهر از آن تامین می‌شود (عکس شماره ۱). اثر دیگر **گرداب سنگی** است که در دامنه "کوه کور" واقع در شمال غربی خرم‌آباد است، قدمت این اثر به زمان ساسانیان می‌رسد. آب این محوطه فصلی است از نیمه دوم اسفند ماه تا نیمه دوم تابستان پر آب و در مواقع دیگر خشک است. این اثر دارای دریچه‌ای است که به حالت کشویی بسته شده و آب را به کناره غربی سرازیر می‌کند قسمتی از آب شهر از طریق این گرداب تامین می‌شود **پل شکسته** اثر دیگری است که در گویش لری به پل اشکسه یا طاق پیل معروف است و دارای ۲۸ چشمه می‌باشد، قدمت آن به زمان ساسانی بر می‌گردد و دارای موج شکن‌هایی است که هنگام سیل و طوفان شدید تخریب آن را کاهش می‌داده است. این پل بر رودخانه خرم‌آباد که در گویش لری "گللال" نام دارد زده شده که در گذشته بیشتر رفت و آمد مردم از این طریق صورت می‌گرفته است. **سنگ نبشته** خرم‌آباد در شمال خرابه‌های شهر شاپورخواست قرار دارد و مربوط به قرن ۶ هجری است که بسم الله الرحمن الرحیم در آن حک شده و موضوع آن دو فرمان "منع مردم از پوشیدن لباس ابریشمی" و "اجازه علفچرانی به دامداران" است. این یادمان فرهنگی به شماره ۳۹۸ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیده است (سایت میراث فرهنگی استان لرستان، ۱۳۸۹). **مناره آجری** خرم‌آباد مربوط به قرن ۵ هجری است که در گذشته برای هدایت کاروان‌هایی که از مغرب به سایر راه‌ها به شاپورخواست آمده‌اند استفاده می‌شده است دارای ۹۹ پله ماریچ است که گویا ایرانیان ساختن آن را از مناره‌های سوریه اقتباس کرده‌اند. با این تفاوت مناره ایران استوانه‌ای و با پایه چهار گوش و شش گوش بوده ولی مناره‌های سوریه چهار گوش بوده است. اثر زیبای دیگر **بازار میرزا سید رضا** است که امروزه به بازارچه طلا فروشان معروف است. همان طور که می‌دانیم بازارها یکی از ارکان بسیار مهم در معماری ایران هستند این اثر هم دارای شکل ظاهری زیبایی شامل دو راهروی نسبتاً طولانی و حیاطی است که در محدوده جنوبی آن قرار دارد. حجره‌هایی به شیوه سنتی با طاقی ضربی و برخوردار از معماری سنتی ایران ساخته شده است. در گذشته محل کسب سراجان، آهنگران، نعل‌بندان، خیاطان و پیله‌وران بوده که به طور موروثی در آن کار می‌کردند ولی امروزه محل دادوستد طلا و جواهر می‌باشد. آنچه در این میان حایز اهمیت بسیاری است وجود **مقبره‌های سنگی زیبایی با نام "لحد"** است که در گویش لری به آن "لحک" می‌گویند این مقبره‌ها به شکل سکویی بلند می‌باشند که دارای چندین درب بوده و در زمان دفن متوفی، درب را باز کرده و متوفی را در درون مقبره بر روی خاک قرار می‌دادند. این سنت بر گرفته از آیین دین زردتشت است که اولین نشانه‌های آیین زروان که می‌گویند دین زردتشت از آن نشات گرفته در لرستان دیده می‌شود. در این دین معتقدند عناصر اربعه خاک، آب، باد و آتش مقدس‌اند و یکی از این عناصر خاک است و چون انسان موجودی نجس است نباید در خاک که مقدس است دفن گردد. وجود این مقبره‌ها بسیار نادر است و تنها طبقه مرفه جامعه دارای این مقبره‌ها بوده‌اند (تیموری، ۱۳۸۹، صص ۷۷-۷۹) (عکس شماره ۲). اثر دیگر **عبد مهری (باباعباس)** است که در گویش لری باواس گفته می‌شود. در ۸ کیلومتری جاده خرم‌آباد - کوه‌دشت در جنوب غربی خرم‌آباد به صورت دخمه‌ای واقع شده است در سمت غربی دخمه و بر بالای تیغه کوه مسطح نسبتاً وسیعی است که حالت قربانگاه دارد این معبد مربوط با آیین مهر پرستی بوده است. اثر دیگر **پل شاپوری** است که مربوط به دوره ساسانی

است و در غرب طره‌ان بر روی رودخانه سیمره زده شده است. پل دیگر پل آجری (گپ) است که بر بدنه شمالی کتیبه‌های سنگی نصب شده است که با حروف مقطعه نوشته شده و به عنوان طلسم معروف است.

نقاشی‌های غار دوشه اثر دیگری است که بالای کوه دوشه بر دیواره‌های غار به چشم می‌خورد که بیانگر بخش دیگری از تاریخ سکونت بشر در این خطه می‌باشد، نقاشی‌ها قدرت تخیل هنر مندان آن زمان است که رزم انسان‌ها را به صورت گروهی، تن به تن، سواره و پیاده نشان می‌دهد. اثر دیگر کتیبه دره حوض موسی است که در نزدیکی‌های خاور، شهر خرم‌آباد واقع شده که به صورت دره‌ای بن بست گونه بر روی سطح صخره‌ای دره حوضی کنده شده که در زمستان پر آب می‌شود که در قسمت شمالی آن به فاصله ۳ متر کتیبه دیگر وجود دارد که به عهد سلطنت ناصرالدین شاه قاجار مربوط است. در جنوب این دره گورستان "جی یا کلیمیان" خرم‌آباد واقع شده است. کتیبه‌ای به خط عبری، اثر دیگری است که در خاور شهر کهن خرم‌آباد واقع شده که محله‌ای بوده که تا سال‌ها پیش کلیمیان در آنجا سکونت داشته‌اند و بر دیوار جنوبی آن سنگ نوشته‌ای سیاه رنگ به طول ۳۴ و عرض ۲۲ سانتی متر شامل ۱۲ سطر به خط عبری می‌باشد.

نقش جغرافیا در شکل‌گیری یادمان‌های تاریخی خرم‌آباد

شهر مجموعه پیچیده و تبلور نوع خاصی از مناسبات و روابط انسانی با محیط است. جغرافیا علم شناخت محیط و پدیده‌های موجود در آن است این پدیده اعم از این که به شکل طبیعی باشند یا در نتیجه رابطه انسان با محیط به وجود آمده و شکل گرفته باشند، محیط جغرافیایی که شهر در اشکال و ابعاد بستر محیط به خودی خود در حیطه مطالعات جغرافیایی جای می‌گیرند (رهنمایی، ۱۳۸۲، صص ۱-۶). محیط جغرافیایی از سه عامل اصلی ترکیب شده است. هر مجتمع زیستی از جمله محیط شهری به عنوان یک محیط جغرافیایی از روابط متقابل این سه عامل شکل گرفته و تکامل یافته است (شماعی، ۱۳۸۵، ص ۱). اوضاع محیط طبیعی به عنوان بستر و زیر بنای سازه‌ها و فضاها شهری شامل: اقلیم، زمین شناسی، ناهمواری‌ها و پوشش گیاهی، پوشش جانوری و منابع آب. محیط انسان ساخت یا پدیده‌های انسانی از جمله: کاربری زمین، فعالیت سازه‌ها و سازمان‌های فضایی آن‌ها به طور کلی پدیده‌های انسانی و فرهنگی در محیط جغرافیایی. ساختار جامعه که منظور ایدئولوژی، نظام سیاسی، نوع و کیفیت تکنولوژی حاکم که در تغییر و تحول فضاها شهری تاثیر عمیقی دارد. موقعیت جغرافیایی یک شهر در تکوین نقش یک شهر و شکل دهی به یادمان‌های تاریخی و آثار آن نقش بسیاری دارد که بسیاری از شهرها رشد خود را مدیون موقعیت جغرافیایی شهر می‌دانند. نقش جغرافیا در شکل دهی به یادمان‌های تاریخی قابل تامل است. بررسی مطالعات جغرافیایی در یادمان‌های تاریخی خرم‌آباد شامل:

- ۱- پیدایش: خاک مساعد و حاصلخیز، وجود رودخانه‌های فصلی و دائمی، وجود ۵ چشمه پر آب در شهر
- ۲- پایتختی: مرکز استان بودن، خاکی حاصلخیز برای کشاورزی، وجود هوای معتدل کوهستانی
- ۳- توسعه شهری: موقعیت چهار راهی استان در کشور و واقع شدن بر سر راه عبوری تهران - خوزستان و ارتباط استان‌های شمال و شمال شرق کشور با استان‌های جنوب و جنوب غربی.

نقش یادمان‌های تاریخی در توسعه گردشگری خرم‌آباد

بازار گردشگری از لحاظ فرآیندهای تاریخی، فرهنگی، معماری و شهرسازی در حال گسترش است و آثار به جا مانده از دوره‌های تاریخی گذشته با سبک متفاوت معماری بخش مهمی از صنعت گردشگری را تشکیل می‌دهد. خرم‌آباد با طبیعتی زیبا و وجود منطقه‌ای کوهستانی با دارا بودن آب فراوان و اقلیمی مناسب در طول تاریخ ماجراهای پر فراز و نشیبی را پشت سر گذاشته است. این شهر، شهری است که می‌تواند هر گردشگری با هر سلیقه و هر هدفی را به خود مشغول داشته و او را برای روزهای متمادی در خود مقیم سازد. بخشی از ظرفیت گردشگری خرم‌آباد به یادمان‌های تاریخی آن اختصاص دارد. یادمان‌هایی که در ارتباط با جغرافیا و خصلت توپوگرافیک سرزمین شکل گرفته و لایه لایه تجربیات زمانه را در خود جمع کرده است. با مطالعه و بررسی یادمان‌های تاریخی خرم‌آباد به قدمت این شهر تاریخی پی می‌بریم و می‌بینیم شهری که امروزه خرم‌آباد نامیده می‌شود دارای غارهایی چون کنجی، یافته، پاسنگر و... است که حاوی اطلاعات زندگی انسان‌های نخستین در دوره‌های بارادوستی، موسترین و زازری است. بیشترین آثار برجسته تاریخی آن شامل قلعه فلک الافلاک، گرداب سنگی، پل شکسته، پل کشکان، تپه سراب ناوه کش، قلعه زاغه و... که مربوط به دوره ساسانی است. سنگ نبشته مربوط به حکومت سلجوقیان است. مناره آجری مربوط به قرن ۵ و دوران اسلامی و تپه خانجان خانی هم مربوط به دوران اسلامی می‌باشد. حمام گپ (بزرگ) که در مرکز شهر خرم‌آباد قرار دارد مربوط به دوران صفوی می‌باشد که ۷۹۰ متر مربع مساحت دارد. وجود مقبره‌های سنگی که قدمت و دیرینگی آن‌ها به زمان زردتشتیان برمی‌گردد. وجود پل گپ (آجری) مربوط به دوران شاه سلطان حسین صفوی است. نگارخانه میر ملا س دوره پهلوی اول، آسیاب گبری و کتیبه حوض موسی دوران قاجاریه، معبد مهری باواس (بابا عباس) نیاشگاه آیین پر آوازه مهر و وجود کتیبه‌ای به خط عبری مربوط به دوران یهودیان و....

به طور کلی شهرستان خرم‌آباد دارای بیش از ۲۰۰۰ آثار برجسته تاریخی می‌باشد که هر کدام از آن‌ها حرف‌های بسیاری را دل خود نهفته‌اند و نشانگر ماجراهای متفاوت در طول سالیان متمادی می‌باشد که نشانگر قدمت و دیرینگی بسیار این شهر می‌باشد در واقع این آثار و یادمان‌ها هر ساله شاهد حضور گروه‌های زیادی از بازدیدکنندگان داخلی و خارجی می‌باشند در واقع این شهر با وجود این یادمان‌ها توانسته درخشش خاصی را در نقشه گردشگری شهر داشته باشد.

نتیجه‌گیری

وجود جاذبه‌های گردشگری و یادمان‌های تاریخی در شهرستان خرم‌آباد و داشتن موقعیت ممتاز شهرستان از نظر قرار گرفتن در مسیر گردشگری تهران به جنوب می‌تواند در توسعه گردشگری شهرستان نقش بسزایی داشته باشد. اما این شهرستان هرگز در جایگاه مطلوب و شایسته پتانسیل‌های گردشگری خود قرار نگرفته که در مسایل بسیاری ریشه دارد از جمله عدم شناسایی پتانسیل‌های متنوع گردشگری این شهر و برنامه‌ریزی برای اطلاع رسانی به گردشگران می‌باشد. در نتیجه آنچه امروزه مورد نیاز می‌باشد همکاری عمومیت مردم، اعم از کارکنان سازمان میراث فرهنگی نسبت به مزایای فراوان این صنعت و استفاده از نظرات صاحب نظران در این زمینه و همکاری بخش دولتی

و خصوصی در مسیر پیشرفت و شکوفاشدن صنعت گردشگری در شهرستان می‌باشد. ما باید بتوانیم با یک طرح ریزی و یک برنامه توسعه پایدار و جامع گردشگری، تعیین و تامین امکانات و زیر ساخت‌های اولیه گردشگری، آن را به سر منزل مقصود برسانیم.

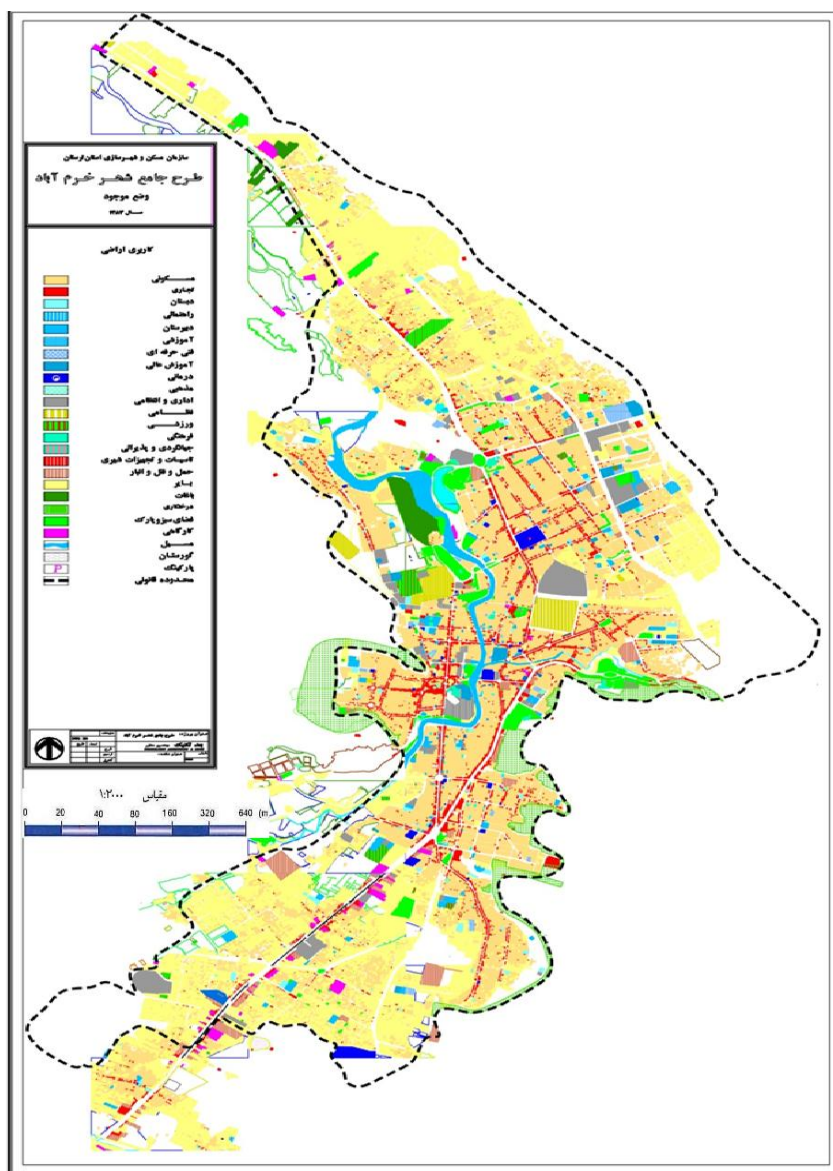
پیشنهادات و راهکارها

- ۱-تهیه اطلس گردشگری شهرستان
- ۲-تعیین قطب‌های مهم گردشگری
- ۳-آشناسازی مردم محلی با گردشگری و فواید آن
- ۴-اطلاع رسانی در سطح ملی و بین‌المللی برای تشویق گردشگران از جاذبه‌ها
- ۵-آموزش نیروی انسانی متخصص برای راهنمایی گردشگران
- ۶-استفاده از نظرات کارشناسان برای ارایه راهکارها
- ۷-تاسیس اماکن و تاسیسات بهداشتی -رفاهی در مجاورت جاذبه‌های گردشگری
- ۸-ایجاد فرصت‌هایی برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و رونق فعالیت‌های گردشگری
- ۹-تهیه بروشور -عکس-فیلم -کاتالوگ برای ارایه به گردشگران به خصوص در ماه‌های پر تردد سال مثل فروردین ماه

- ۱۰-تعیین بازار هدف و مشتاقان گردشگری و تلاش برای آن
- ۱۱-ایجاد تورهای تفریحی و گردشگری در سطح شهرستان
- ۱۲-ایجاد زیر ساخت‌های مناسب گردشگری و راه‌های مواصلاتی
- ۱۳-تلاش در ایجاد ذهنیت مثبت در مردم نسبت به گردشگر
- ۱۴-شناخت بازارهای بالقوه و بالفعل گردشگر
- ۱۵-مرمت جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی

منابع

- تیموری، سمیه (۱۳۸۹). تحلیل و ساماندهی فضاهای توریسی شهرستان خرم‌آباد (با تاکید بر آثار تاریخی)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهری
- خودگو، سعادت (۱۳۸۳). *قلعه فلک الافلاک*، انتشارات افلاک
- رهنمایی، محمد تقی (۱۳۸۲). جزوه درسی جغرافیای اوقات فراغت، دانشگاه تهران
- سایت میراث فرهنگی و گردشگری استان لرستان، ۱۳۸۹
- شماعی، علی، و پور احمد، احمد (۱۳۸۵). *بهسازی و نوسازی شهری از دیدگاه جغرافیا*، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم
- طرح جامع گردشگری استان لرستان،
- قاسمی، فرید (۱۳۷۵). *تاریخ خرم‌آباد*، بی نا

نقشه شماره ۱- وضعیت موجود شهرستان خرم‌آباد
منبع: طرح تفصیلی شهرستان خرم‌آباد ۱۳۸۵

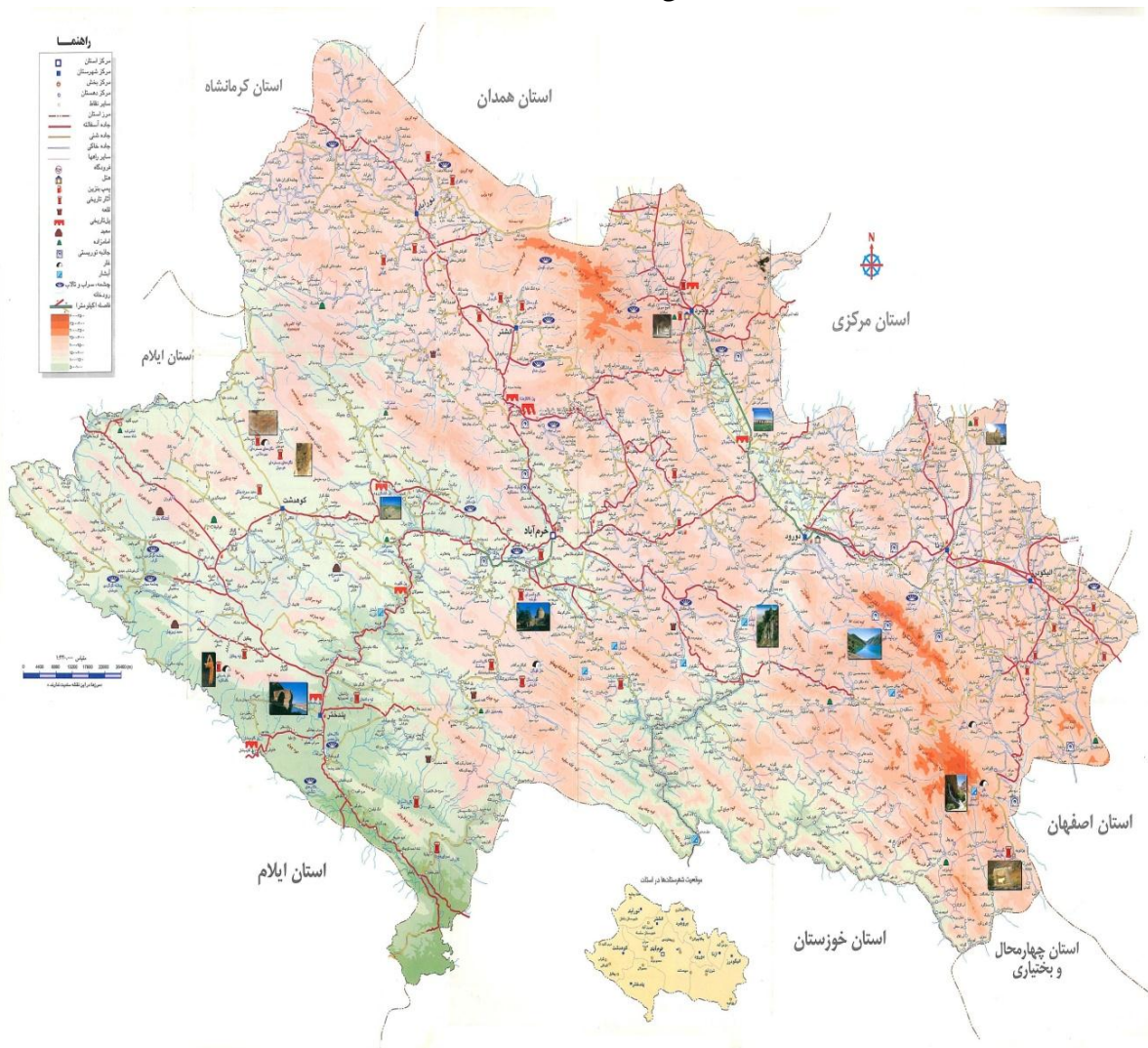

عکس شماره ۱- قلعه فلک الافلاک
منبع: نگارندگان

عکس شماره ۲-مقبره‌های سنگی موسوم به "لحد"

منبع: نگارندگان

نقشه شماره ۲-جاذبه‌های گردشگری استان لرستان

منبع: سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان لرستان